

Ur **Mediapart** (17 juni)

François Bonnet

Libyen: Lärdomar av ett idiotiskt krig

På söndag, den 19 juni, "firar" Frankrikes president de tre första månaderna av det krig han varit med att starta mot tyrannen Muammar Gaddafi. Men talar man överhuvudtaget om kriget numera?

De franska makthavarna är noga med att inte nämna frågan efter triumfropen i mars. De medier som nästan enhälligt applåderade det krig som iscensatts av Bernard-Henri Lévy ("**Äntligen!**", löd rubriken på chefredaktören Laurent Joffrins artikel i *Le Nouvel Observateur*) talar knappast mer om det. För om man bortser från de Nato-kommunikéer som är klädda i ett militärt språkbruk är den första balansräkningen oroväckande, för att inte säga rent katastrofal.

Kriget i Libyen har verkligen visat sig vara den fara Mediapart varnade för redan från början.

Visst är det så att slutet närmar sig för Gaddafi. Och lika bra är det. Men konflikten i Libyen är både avslöjande och förödande. Avslöjande för ansvarslösheten hos Sarkozy och EU:s svaghet. Avslöjande för Natos oduglighet. Förödande för Libyen framför allt och, som en rikoschett, många av de förhoppningar revolutionerna i arabvärlden bar på. Och slutligen förödande med den humanitära katastrof som pågår med nära en miljon flyktingar som flytt hemlandet under förfärliga förhållanden.

Tre månader har gått sedan de första bombräderna; här har vi de främsta inslagen i vad som blivit rena getingboet.

1. Frågor om varför kriget startades

Ju längre tiden går desto större blir frågetecknen kring motiven för att kriget startade. "*Skydda civilbefolkningen*", heter det i FN-resolutionen 1973 i syfte att förhindra "*en förfärlig massaker i Benghazi*", trumpetade inte minst Bernard-Henri Lévy, något som vidarebefordrades av Nicolas Sarkozy och Alain Juppé. Är frågan så enkel? I torsdags offentliggjordes en rapport där Amnesty International kraftigt ifrågasätter vidden av och om det verkligen var så att Gaddafi inlett någon blodig aktion mot sitt folk. Amnesty ifrågasätter antalet offer och anklagar upprorssidan för att också den ha gjort sig skyldig till brottsliga gärningar.

Donatella Rovera har tillbringat tre månader i Libyen för Amnestys räkning och uppger nu att antalet offer för Gaddafi under den första fasen – före interventionen – är klart mindre än som angetts. "*Antalet dödsoffer är kraftigt överdrivits. Det talades om 2 000 döda i Benghazi. Men i den staden ledde repressionen till mellan 100 och 110 döda och ett 60-tal i Al-Baida.*"

Det var först när den militära interventionen inletts som Gaddafis armé började gå loss på civilbefolkningen. "I Misrata är det uppenbart att Gaddafis styrkor gjort sig skyldiga till krigsförbrytelser. Civilbefolkningen har beskjutits urskillningslöst", säger Amnestys representant. Samtidigt pekar hon på "den veritabla häxjakt" som rebellsidan ägnat sig åt mot de personer från länder söder om Sahara som befunnit sig i Libyen och med orätt behandlats som legosoldater.

2. Den överaktive diktatorn Gaddafi

Han skulle ju inte hålla ut mer än några dagar: den outhärdlige diktatorn Gaddafi skulle störtas, mördas av sina närmaste, bli förrådd. Eller ta till flykten medan hans repressiva apparat störtade samman och hans armé led nederlag.

Men inget av detta har inträffat. Och än en gång, precis som i Afghanistan och Irak, visade sig våra krigsivreres informationer fullständigt felaktiga, precis som de bedömningar olika underrättelsetjänster stått för. När Moussa Koussa, länge Gaddafis högra hand, flydde till London var det meningen att det skulle utgöra början till en rad avhopp från de högsta representanterna för regeringen. Men inget sådant inträffade.

Således kan Gaddafi defilera i Tripoli. Hans television visar hur rader av demonstranter applåderar guiden. Diktatorn tar emot Sydafrikas president Jacob Zuma. Han förhandlar med utsända från Afrikanska unionen. Och spelar schack med Kirzan Illiumjinov, f d diktator för en rysk provins (Kalmukien) och ordförande för Fide, Internationella schackförbundet. Och gång på gång förklarar översten att det inte är tal om att ”han skulle lämna sitt land” eftersom han är ”den främste motståndaren till västlig imperialism”.

Och är det inte han själv är det sonen Saif al-Islam Gaddafi som i en intervju i torsdags med *Corriere della Sera* föreslår ”fria val inom tre månader” i närvaro av internationella observatörer och som i förbigående tillägger: ”Jag tvivlar inte ett ögonblick på att en överväldigande majoritet av libyerna stöder min far och ser rebellerna som fanatiska fundamentalistiska islamister, terrorister uppbackade av utlänningar och legosoldater betalda av Sarkozy.”

3. En politisk återvändsgränd

I en rapport nyligen ger det mycket ansedda Institutet för internationella strategiska institutet, IISS, en mörk bild av de politiska initiativ som förekommit under kriget. Först genom att konstatera att flera länder (Frankrike, Storbritannien, USA och på sistone Ryssland) satt som villkor för alla förhandlingar att Gaddafi, som för övrigt är efterlyst av Internationella domstolen i Haag, lämnar makten. Något som inte sägs i resolution 1973 (där talas bara om ”att skydda civilbefolkningen” men inte om att störta regimen) och som inte lämnar något utrymme för manövrerande. Det eldupphör Gaddafi föreslog i slutet av mars visade sig snabbt vara en bluff, precis som den övergångsplan som det talades om ett tag men som bara syftade till att konsolidera ställningen för honom själv och sönerna.

IISS framhåller att ”alla politiska förhandlingar med regimen i syfte att få Gaddafi att lämna ifrån sig makten har misslyckats”. Det gäller de försök som gjorts av Afrikanska unionen eller från FN:s specielle utsände, för att inte tala om de otaliga informella initiativ som förekommit de senaste dagarna. Och om man nu kunnat få till stånd något slags överenskommelse med Tripoli har den omedelbart avvisats av rebellerna som på detta stadium utesluter varje form av förhandling eller tänkbar maktindelning med de makthavande i Tripoli.

4. En militär återvändsgränd

Men att man hamnat i en politisk återvändsgränd skulle inte betyda något om kriget gick som man tänkt sig. Tidningen *The Guardian* citerar ansvariga på brittiskt håll som förklarar att ”ingen tror längre på någon militär seger”. Detta uttalande, som gjorts ”off record” ansluter sig till många andra i Tyskland, USA eller Storbritannien. ”För närvarande finns ingen anledning att tro på någon seger för den ena eller andra

sidan i någon nära framtid (...) Gaddafiregimens motstånd har underskattats, vi befinner oss i en militär återvändsgränd", heter det i en sammanfattning från International Crisis Group.

Det tydligaste tecknet är att Nato, som redan från början, trots Nicolas Sarkozys motstånd, tog över kommandot för operationerna fått det mandat, som upphör i slutet av juni, förlängt med 90 dagar, till slutet av september.

Den 17 juni hade Nato genomfört 11 387 flygräder mot Libyen, varav 4 307 bombräder eller missilattacker. Målen är av en rad olika slag: byggnader, kommandocentra (100 har träffats), ammunitionsförråd (700 träffade), stridsvagnar, pansarfordon, trupptransporter, luftvärnsbatterier (500). *"Vi har attackerat eller förstört cirka 1 800 mål"*, förklarade Natos generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen i början av juni.

De 150 dagliga flygräderna har bara haft begränsad verkan på Gaddafis armé. Enligt IISS *"hävdar Nato att man förstört en tredjedel av regimens militära kapacitet, men Gaddafis styrkor har snabbt anpassat sig"*: pickups, små rörliga enheter, lättare beväpning, närvaro mitt bland civilbefolkningen vilket gjort det svårt att identifiera dem och mycket svårare att attackera.

Uppgifterna om en massiv närvaro av legosoldater betalda av Tripoli, som Nato-medlemmarna tryckt mycket på, förefaller vara en del av den desinformation som omsorgsfullt spridits (precis som ryktena om att regimens soldater skulle ha försetts med Viagra!). En rapport från CF2R (ett franskt forskningscenter om underrättelsefrågor) och Ciret-Avt uppger att *"uppgifterna om utländska legosoldater är svåra att värdera. De siffror som cirkulerar är överdrivna (ända upp till 6 000 enligt en del källor). Oavsett hur många det rör sig om handlar det bara om en liten del av de libyska styrkorna"*.

För närvarande tycks den militära återvändsgränden total. Libyen är delat i två och rebellstyrkorna har misslyckats med att varaktigt ockupera nytt territorium, i synnerhet i landets västra delar. Trots att resolution 1973 utesluter all användning av marktrupper har flera hundra instruktörer skickats till Benghazi av Storbritannien, USA, Italien, Frankrike och Jordanien; *"Erfarenheterna från Afghanistan visar att det krävs månader för att rebellerna ska förbättra sina möjligheter"*, skriver IISS.

Alla experter pekar på att rebellstyrkorna är helt oorganiserade och många oroar sig för riskerna för en okontrollerad eskalering som en dag kan leda till att status quo omvandlas till klar nackdel för Nato. I IISS' rapport heter det: *"Ju längre kriget varar desto mer ökar risken för misstag med stora civila förluster. Risken finns också för en radikaliserande av både regimen och rebelsidan vilket kan leda till krigsförbrytelser. Striderna kan spilla över till Tunisien (...) En miljon människor på flykt ledar till ökade problem."*

5. Nato, en förlustmaskin

Tre månader av militära misslyckanden håller på att orsaka allvarligt gnissel inom Nato. Den gamla Atlantalliansen har redan på sitt konto tio år av successiva bakslag i Afghanistan. Och nu är det stopp igen i maskineriet!

Den man som just gjort detta konstaterande är amerikan och heter Robert Gates. Denne tidigare chef för CIA, försvarsminister under George W Bush och därefter under Barack Obama, är konservativ och en ärrad veteran från det kalla kriget. Nu går

han i pension och kan således tala öppet. Det gjorde han förra veckan i Bryssel inför ett koppel av experter.

Vad säger då Gates, som personligen var motståndare till Libyenkriget? Att USA, som nöjer sig med ”*en plats i trossen*” i denna konflikt, som Obama uttryckt det, är tröttkört efter tio år av krig och inte längre klarar av att stå för 75 procent av Natos omkostnader. Att européerna inte kan finansiera sitt försvar via de amerikanska skattebetalarna. Att Libyen blivit ytterligare en illustration till denna militära organisations oförmåga.

Ett exempel: det omtalade ”*kommandocenter*” som Nato har i Neapel upprättades för att klara av över 300 flygräder om dagen men har nu svårt att orka med 150! Ett annat exempel: Koalitionen är hotad av brist på ammunition! Ett exempel till: Den brittiske marinchefens meddelande att han inte har resurser för att fortsätta operationerna efter september månad. Ännu ett exempel: Att man bara kunnat sätta in 16 attackhelikoptrar (4 brittiska och 12 franska). Ett sista exempel: Att européerna inte klarar av förbindelsesidan och underrättelseverksamhet utan USA:s hjälp.

Robert Gates´ sammanfattning lyder: ”Den starkaste militäralliansen i historien är sedan bara elva veckor invecklad i operationer mot en dåligt utrustad armé och de allierade, som börjar lida brist på ammunition, begär än en gång att USA ska svara för den avgörande insatsen”.

För den breda koalition som Nicolas Sarkozy i triumfatoriska ordalag tillkännagav i mars har smält ihop. Även om 18 länder officiellt deltar i den militära kampanjen svarar Storbritannien, Frankrike och USA för huvuddelen av krigsinsatsen. Och drygt hälften av Natos medlemsländer deltar inte. Vad beträffar de arabstater, som Frankrike satsat så mycket på för att mobilisera, inskränker de sig till Jordanien, Qatar och Förenade Arabemiraten som nöjer sig med logistiska insatser och övervakning.

6. Den svaga libyska oppositionen

Tre månaders krig har åtminstone gjort det möjligt att få veta något mer om rebellsidan och detta omtalade Nationella övergångsråd, som BHL (Bernard-Henri Lévy) utropat sig själv till talesman för tills han trampade i klaveret i Israel (vid ett samtal med Israels premiärminister Benjamin Netanyahu förklarade Lévy att rebellsidan tänkte erkänna Israel, något som snabbt dementerades). De partiella uppgifter som gått att få tyder på en splittrad opposition där demokraterna befinner sig i klar minoritet.

International Crisis Group har gjort en grundlig undersökning av rådet, där för övrigt en del av de 33 medlemmarna fortfarande är okända (officiellt av säkerhetsskäl). Vid sidan av demokrater med anknytning till oppositionella rörelser utomlands eller internationella föreningar för de mänskliga rättigheterna återfinns några höga avhoppade dignitärer från Gaddafiregimen.

Det är fallet med Övergångsrådets ordförande, Mustapha Abdul Jalil. Han har stått nära Gaddafis son Saif al-Islam och är främst känd för att vara den domare som vid två tillfällen fastställde dödsdomarna mot de bulgariska sjuksköterskorna. 2007 utsågs han till justitieminister och hoppade av den 21 februari. Även Mahmoud Jibril, idag chef för Rådets motsvarighet till regering, stod tidigare nära Gaddafis son, även om han länge betraktats som ”reformvänlig”.

En som inte direkt kan kallas ”reformvänlig” är Abdul Fatah Younis al-Obeidi, en gammal följeslagare till Gaddafi, tidigare inrikesminister och grundare av Gaddafis specialstyrkor. Det är han som är rebellstyrkornas överbefälhavare.

Hur bör man betrakta Övergångsrådet? International Crisis Group konstaterar dess övergångskaraktär och att det innehåller ”teknokrater”, som ”i många fall sent omsider framträtt som advokater för reformer”.

Forskningsgruppen CF2R är långt mer kritisk och anser ”Nationella övergångsrådet vara en heterogen koalition med divergerande mål. De verkliga demokraterna utgör bara en minoritet och är nästan gisslan åt anhängare till återinförande av monarkin, personer som vill ha en radikal islamistisk regim samt nyomvända från Gaddafi-regimen (...). Nationella övergångsrådet erbjuder inga garantier. Libyen är det enda land där ’arabvåren’ lett till inbördeskrig – med uppenbar risk för delning av landet – och där den islamistiska faran växer.”

7. Risken för sönderfall

Rebellsidans upprepade försäkringar om att man vill skapa ”en liberal och modern demokrati” döljer oräkneliga risker. Exempelvis IISS’ varning för ett alltmer blodigt inbördeskrig. De många obekanta faktorerna kring de stammar som ännu är lojala mot Gaddafi, motsättningarna bland rebellerna och frågan om kontrollen över oljeresurserna, gör att ett irakiskt scenario inte kan uteslutas där konflikter mellan olika befolkningsgrupper tar överhand och leder till en varaktig delning av landet. Det är också en av de risker som International Crisis Group pekar på.

Specialisterna från CF2R och Cirt-Avt pekar för sin del på ”risken för terrorism”. Omedelbart efter att kriget startat påpekade CIA också att landets östra del och Benghazi länge ansetts vara tillhåll för jihadister. Flera hundra män ska ha stridit i Afghanistan och Irak sedan de rekryterats av Libyska islamistiska kampgruppen. Det är orsaken till att USA inte velat förse rebellerna med vapen.

Även om inte mycket talar för den tesen i dag skriver CF2R att västliga underrättelsetjänster ”är mycket oroliga för vad som ska hända med de vapen rebellerna tagit för sig av i libyska vapenarsenaler, framför allt missiler av typ SAM-7.” Och CF2R tillägger: ”Medlemmar av Al Qaida i Maghrebområdet kan ha fått tag på en del av dessa vapen via libyska vapenhandlare.”

De senaste dagarnas händelser tyder också en risk för destabilisering i regionen och då i första hand i Tunisien, som tvingas ta emot tiotusentals flyktingar och där strider förekommit nära gränsposteringarna.

Medan International Crisis Group uppmanar till omedelbara förhandlingar anser CF2R att ”det västliga ingripandet håller på att skapa fler problem än man kan lösa. Att man vill öka trycket på att Gaddafi ska bort är en sak. Men att man i detta syfte sätter Libyen i brand och bäddar för islamisterna är något annat.”

8. Mer presidentstyre i Frankrike

Nicolas Sarkozy ville ha detta krig. Mot många europeiska röster (med Tyskland i täten). Han körde till och med över Alain Juppé, som han ändå precis utnämnt till utrikesminister. Tre månader senare intar de franska makthavarna en alltmer diskret hållning om hur konflikten utvecklas. Militärledningen låter skymta sin osäkerhet i inlindade fraser. Marinchefen, amiral Pierre-François Forissier, nämnde förra veckan ”problem med personal”. Och med materiel: ”Om hangarfartyget Charles de Gaulle

ska delta i operationerna hela detta år kommer det inte alls att kunna göra det nästa år av underhållsskäl”.

I USA växer kritiken bland republikaner och en del demokrater. Kongressen vill bli tillfrågad om truppinsatserna och hotar med att blockera de ekonomiska anslagen.

Men inget liknande har hörts av i Frankrike, där oppositionen till vänster håller tyst (socialistpartiet och Jean-Luc Mélenchons Parti de Gauche ställde sig förvisso bakom interventionen medan kommunistpartiet var emot). I parlamentet förekommer ingen diskussion. Senaste gången utrikesminister Juppé hördes av nationalförsamlingens utrikesutskott var ... den 4 maj och då upprepade Juppé bara ”*Gaddafi måste bort*”.

9. ”Libyen, när tänkandet upphör” av Claude Lanzmann

Långt från enstämmigheten hos de flesta medierna och intellektuella kretsar under ledning av BHL har just en av den senares vänner, författaren och filmaren Claude Lanzmann, slagit larm. Chefredaktören för tidskriften *Les Temps modernes* distanserade sig redan den 17 april från den vedertagna sanningen i ett debattinlägg i *Le Monde* rubricerat ”*Libyen, retoriker och beslutsfattare*”. Detta renderade honom ett BHL-ianskt vredesutbrott och en fnurra som fortfarande består.

I maj-juli-numret av *Les Temps modernes* återkommer Claude Lanzmann till frågan med en utmärkt dossier om resningarna i arabvärlden. I en kort text under rubriken ”*Libyen, när tänkandet upphör*” ger han uttryck för alla sina tvivel:

”Enstämmigheten var förkrossande, inga diskussioner förekom om militärinterventionen, alla frågor och invändningar om skälen till och målen för ett krig som inte fick kallas så föreföll helt olämpliga”, skriver han.

”Vi vet ingenting, eller mycket lite, om ’regeringen’ i Benghazi, förutom att den består av personer som stått nära Gaddafi under decennier. Är inte det som sker i Libyen i själva verket ett inbördeskrig, som gör alla förenklingar och retoriska broderier tillåtna? Gaddafi skulle krossas på några dagar efter att ha fått smisk med flygräder. För ögonblicket står han emot bra, trots oerhört hårda bombningar, en del av befolkningen stöder honom och ger honom sitt förtroende. Men så är det ju, heter det då, med alla diktaturer. Men det finns helt klart en annan sida av saken också: det libyska folket led inte av samma misär som sina egyptiska och tunisiska grannar, den besynnerlige diktatorn var inte alltid lika galen som det påstods. Även om han var korrupt fick hans folk ut lite av oljeintäkterna, bränsle och el var nästan gratis. Libyen är borta från tidningarnas förstasidor och ibland står det inget alls om kriget, det talas om att det kört fast och att förhandlingar pågår. I nästa nummer av Temps modernes hoppas vi kunna ha mer att säga.”

Översättning (från franska): Björn-Erik Rosin